

17 януари 2018 г.

**Омбудсманът Мая Манолова изнесе публична лекция на тема
„Омбудсманът и гражданското общество“ пред курсистите
от Института за политика**

Първо и аз искам да благодаря за поканата. Наистина е чест и удоволствие да изнеса тази публична лекция пред настоящи и бъдещи колеги – политици, общественици, особено по тема, в която влагам цялата си енергия и цялото си сърце – „Омбудсманът и гражданското общество“.

Имахме големи спорове в институцията как точно за такава аудитория като Вас да структурираме темата. Дали по-обществено популярно или и със съответните теоретични постановки. Така че в крайна сметка избрах някаква компилация, в която ще се ориентирам от начина, по който ме гледате дали това, което Ви говоря е интересно, за да изберем някакъв друг вариант.

Така че първо ще започна с това що е то омбудсман и какво е мястото му, ролята му, правомощията му в съвременната политическа система. Според мен, същността на омбудсмана в съвременната държавна система може да бъде най-добре изразена, чрез четири основни изходни постановки.

На първо място – развитието на институцията в исторически план се свързва с ограничаването на властта в името на човешките права – ограничаване властта на държавата в името и в интерес на правата на човека. Втората постановка – омбудсманът не е орган на власт, а е орган на влияние. Третата – омбудсманът е високоговорител на справедливото обществено мнение и е институционален независим застъпник за правата и свободите на гражданите и на гражданското общество. На четвърто място – омбудсманът е коректив на лошата администрация, като в същото време е партньор на доброто управление.

От тези четири изходни постановки, от състоянието на законодателството в България и в Европа и от моята практика, Ви предлагам и следната дефиниция за това що е то омбудсман. Това е държавна институция, която е извън трите разделени власти, която на конституционно или на законово ниво има своята независимост и която има мандат да се застъпва за правата и

свободите на гражданите пред органите на власт и техните администрации и пред частни субекти, които доставят обществени услуги или по някакъв начин нарушават или застрашават правата на гражданите.

Тук ще си позволя да отворя първата скоба, което ще правя и по-нататък в изложението, за да направя пояснение, че според българското законодателство омбудсманът няма правомощия да се меси в правоотношенията между гражданите и частно-правните субекти. Ако в Конституцията в чл. 91 е казано, че Народното събрание избира омбудсмана, който се застъпва за правата и свободите на гражданите, в закона правомощията на омбудсмана, съвсем така не в съответствие с конституционния текст, са ограничени до държавните и местните органи и техните администрации и до лицата, които предоставят обществени услуги.

Така че в моята работа ми се налага да се движа, образно казано, по ръба, защото в случаите, в които се появи социален конфликт например, който е свързан с взаимоотношения между работници и техния работодател, ситуацията за омбудсмана е на ръба. Въпреки това знаете, че аз прекарах повече от 8 часа в един от рудниците на Бобов дол, където миньорите 3 денонощия стачкуваха без храна под земята и се наложи след моята намеса и след моето изявление, че няма да изляза от рудника, да се появи спешно кола на инкасо, за да плати заплати и обезщетения късно вечерта. Тоест, конфликтът беше решен, но единствено и само след намесата ми на място със собствени действия в защита на миньорите.

След това ситуацията се повтори в мината в Оброчище, където няколко денонощия миньори бяха прекарвали в мангановата мина, заради неуважително отношение към тях от техния работодател, заради експлоатация, неплащане на заплати, неспазване на изискванията за безопасни условия на труд и прочие. Там ситуацията се реши по същия начин. Тоест, във всеки един от тези случаи работодателят можеше да каже, че не ми предоставя достъп до рудника, че нямам право да вляза в предприятието, че нямам право да се застъпвам за правата на работниците.

Подобен беше случаят и с шивачките в Дупница, които не бяха получавали заплати, които бяха буквално изритани от цеха, за да може техният работодател да продаде фирмата на клошар и да започне същата дейност на същото място със същите машини, но под друго име и без да си плати дължимите заплати.

Така че в случая има конкуренция на права и на закони разпоредби. Аз или трябва плътно да спазвам буквата на закона, или трябва да спазвам духа на Конституцията, която казва, че омбудсманът се застъпва за правата на българските граждани, а правото на труд, правото на здравословни и безопасни условия на труд, правото да получиш възнаграждение, съответно на положения

труд са основни права, които са гарантирани от Конституцията, които аз с целия ентузиазъм, енергия и експертиза, които имам, защитавам.

След това, в резултат на тези мои намеси по конкретни случаи, внесох в парламента предложение за промени в закони, които се отнасят точно до некоректните работодатели, неплащането на заплати, трудовата експлоатация и в рамките на няколко парламентарни сесии, до края на миналата година, текстовете, които предложих, бяха приети, така че работниците да бъдат гарантирани за това, че ще си получат справедливо заработеното възнаграждение.

За да не се случва повече подобен дисбаланс и конкуренция на права, защото аз като юрист съм наясно, че правовата държава означава пълно спазване на законите, в същото време избягване на конкуренция на текстове, предложих на правителството и внесох в парламента законопроект, който да отстрани това несъответствие на Закона за омбудсмана с българската Конституция.

Всъщност, там поводът за внасяне на този законопроект е друг – за това, че омбудсманът като правозащитна институция в България кандидатства за статут „А“ – най-високият статут според Съвета по правата към ООН и заради това трябва да бъдат направени няколко промени, но това е една от промените. Аз се надявам, че присъстващите в залата депутати ще подкрепят текстовете, защото това съществуващо законово положение, при което се намесвам, за да защитавам граждани срещу частно-правни субекти, трябва да бъде узаконено и да намери своята правна регламентация.

По същия начин стои въпросът и за взаимоотношенията на гражданите с финансовите институции. Там също последната надежда на хората да се намеся срещу някоя фирма за бързи кредити или срещу някоя банка е това да пишат и да поискат проверка, което също е на ръба. Така че много ще разчитам на вашата подкрепа.

Може би трябва да кажа няколко думи за историята на институцията. Сигурно ще ви е интересно. Естествено, не всеки е длъжен да се рови в историята на различните институции, още повече, че институцията на омбудсмана в България съществува от 12 години – относително доста нова институция. Тя води своето начало от Швеция, XVII в. и шведския крал, който за да проучи настроенията на неговите поданици, а също и как феодалите и отделните местни управници спазват законите, как се държат с народа, упълномощил няколко свои представители и ги пуснал сред хората. Целта е била от една страна да се проучи общественото мнение, от друга страна да има ясна картина кралят, какво правят неговите представители – феодалите по места. Много бързо хората в Швеция осъзнали, че тези представители за близки до краля, близки до властта и че могат да бъдат полезни при решаването на различни проблеми, така че започнали да ги използват за това да бъде

представен пред краля един или друг проблем и те започнали да се застъпват за гражданите и така възникнала институцията и нейното име омбудсман.

От сложния превод от шведски буквално означава човек, който пледира за друго, човек, който се застъпва за друго. Институцията се утвърдила и близо два века по-късно. След шведската революция, в парламентарна Швеция, бил избран за първи път парламентарен омбудсман.

Има и други версии. Според някои кралят на Швеция е взаимодействал институцията от арабския халифат и от Османската империя, като първоизточникът ѝ, според тези изследователи, е т. нар. модел „Диван-и-Мазалин“, което в Османската империя е било административна служба, която разглежда жалби и оплаквания на поданиците на султана срещу държавните чиновници.

Според други учени корените на институцията датират още от Древна Гърция – от Спарта и от Атина, където също са съществували публични органи, които са контролирали чиновниците. А, всички знаете, в Древен Рим са имали институцията „трибун“, който защитава правата на плебеите пред патрициите.

Ние в Европа сме свикнали да разсъждаваме, че всичко започва от Европа, едва ли не историята изобщо на държавата започва от нашия континент, но ако се излезе от този евроцентричен поглед върху света, могат да бъдат открити наченки на институцията омбудсман в Древен Китай, където е съществувала институцията „Юан“ или даже в Персия, където крал Кир също е създал специална служба, която да упражнява надзор над работата на неговите служители.

Тази пъстра историческа картина, която включва действията на управници от различни географски ширини и различни епохи, идва да покаже и всъщност ви представя, че търсенията още от древността са били в посока да бъдат намерени механизми, извън съдебните, които да защитават гражданите срещу произвола на властта.

Ако погледнете и еволюцията на държавността, еволюцията на конституционализма върви именно в тази посока. Като започнем от абсолютната монархия, която гарантира абсолютната власт на монарха като носител на суверенитета и като възможност той да властва практически безконтролно, мине се през ограничената монархия, през парламентарната монархия и се стигне до съвременната доктрина за републиканизма, която се опира на народния суверенитет, а именно, че цялата власт произтича от народа и че всъщност държавата трябва да служи на гражданите, а не гражданите на държавата.

В цялото това развитие на държавността институцията на омбудсмана, която е възникнала по начина, по който ви описах, все повече е набирала

скорост. По простата причина, че правата на гражданите са били издигани постепенно на пиедестал, за да стигне до съвременното състояние на съвременната държава. Затова не е изненадващо, че днес в Европа и по света в 120 страни съществува институцията омбудсман, като наименованията, които се ползват в различните държави наистина са различни – от генерален следовател, народен застъпник, застъпник за правата на гражданите, генерален прокурор на гражданите до адвокат на народа, което признавам си, ми е любимото наименование, защото най-добре онагледява функциите на омбудсмана.

Имало е големи спорове преди 13-14 години, когато е изработван Закона за омбудсмана в България, как да бъде наречена институцията. Имало е различни предложения, но накрая са се спрели на наименованието „омбудсман“, което заради императивно заложен мжки род ми създава определени проблеми, особено при събирания на женски организации, при които каузата на равнопоставеността е на пиедестал.

Особено представители на международни организации ме питат защо не се съпротивлявам срещу това да нося наименованието омбудсман, защото е некоректно от гледна точка на равнопоставеността на половете, но тъй като наименованието е написано в Конституцията – всички са наясно и аз най-вече колко трудно се променя Конституцията, дали е необходима промяна на една подобна формалност. В България хората намериха варианта. Най-често, когато имат затруднения с използването на думата, гражданите използват ОмбудсМая, което онагледява институцията.

Има два основни типа омбудсмански институции. Единият тип това е универсалният омбудсман – този с обща компетентност, т. нар. универсален войник, който защитава всички права на гражданите и обикновено е национален орган в една държава. И вторият вариант – това са специализираните омбудсмани, които имат правомощия в конкретна сфера и защитават определени граждански права. Такива са, например, детските омбудсмани, омбудсманите, които защитават лишените от свобода, омбудсмани в здравеопазването, в сферата на сигурността и прочие. Например, в САЩ федерален омбудсман с обща компетентност няма, но на федерално ниво има няколко профилирани омбудсмана – като такъв в сферата на данъчното облагане, на вътрешната сигурност, на екологията. На щатско ниво в някои от щатовете има универсални омбудсмани с общи правомощия, а в други има специализирани такива.

В европейските държави също практиката е различна. Например, национална омбудсманска институция има във Франция, Испания, Латвия, Литва, Словакия, Словения, а в други страни има само специализирани омбудсмани или органи, които заместват институцията на федерално ниво. Например, в Германия има специализирани омбудсмани, но пък функцията на

универсален омбудсман се изпълнява от парламентарната комисия по жалбите и петициите на гражданите, така че тя е органът аналог на българския омбудсман.

Тук е важно според мен да се направи едно разграничение на омбудсмана като институция, като държавен орган и омбудсманите, които съществуват в различни частно-правни субекти, в различни икономически сфери. Имам предвид например банковите омбудсмани, застрахователните омбудсмани, енергийните омбудсмани. Сигурно знаете или сте забелязали, че „Топлофикация София“ има трима омбудсмани. Честно казано, тези институции просто компрометират даже наименованието омбудсман, защото аз лично не съм била свидетел на нито един случай, в който създаден омбудсман в подобна институция в икономическа сфера да защитава наистина правата на гражданите. Там изцяло важи принципа „Който плаща, той поръчва музиката“, така че те защитават самоотвержено и на сто процента интересите на този, който им е платил.

Също така трябва да се направи разграничение между националния омбудсман и местните обществени посредници, тоест местните омбудсмани, които функционират на ниво община, тъй като ние – аз и те, съществуваме по силата на различни закони. Нямаме пряка субординация, не сме в йерархична връзка, но това не означава, че не можем да си сътрудним. Аз помагам, заедно с моя екип, с целия си капацитет, на местните омбудсмани там, където са избрани.

Дже миналата година беше посветена на една кампания да бъдат стимулирани общинските съвети и кметове да избират местни омбудсмани, защото това е един изключително полезен орган на местно ниво, включително и заедно с Асоциацията на местните омбудсмани. В момента в България са избрани около 20 омбудсмани. При положение, знаете, че има 265 общини – 20 омбудсмани е изключително малко.

Предложихме промени в закона, тъй като част от проблемите са на законодателно ниво, друга част са на политическо ниво. Не може да се стигне до консенсус за това нужен ли е на една община омбудсман и да си го кажем направо, кметовете обикновено имат притеснения за това до колко ще бъдат настъпени от един енергичен местен омбудсман. Но трябва да се отбележи, че именно големите градове, с големите общински съвети – София, Пловдив, Стара Загора, Шумен, Разград, Кърджали, са избрали преди години и продължават да избират местни омбудсмани, защото са се убедили в полезността на тази институция. Естествено, когато изцяло финансирането на омбудсмана се определя от общинския съвет, в някаква степен той е ограничен и зависим от кмета и общинския съвет.

Тук предложението, което бях направила, за съжаление предния състав на парламента не прие, беше в две посоки. Първо да бъде облекчена

процедурата по избор на местни омбудсмани, това да се случва с обикновено мнозинство, а не с две трети, което прави практически невъзможен избора. И второ – в държавния бюджет да се предвиди делегирано финансиране, целево финансиране, за местните омбудсмани, за да бъде местният омбудсман наистина независим, а не да се съобразява за абсолютно всичко с тези, които му плащат заплатата.

Важно е да каже, че европейският омбудсман не е в йерархическа връзка с националните омбудсмани, тъй като според договора по силата, на който функционира Европейския съюз, европейският омбудсман има компетентност да разглежда само жалби срещу институциите на Европейския съюз, не и на националните органи. Но и тук сътрудничеството е важно и при някои по-съществени теми като например битката ми срещу монополите или проблема с двойния стандарт в храните съм провеждала срещи с европейския омбудсман.

Третият въпрос, който съм поставила и бих искала да ви представя с няколко думи, е и най-пряко свързан с темата, а именно взаимоотношенията омбудсман – гражданско общество. Тук основният въпрос, който гражданите си задават, е за това как така една институция, която е без особени правомощия, която не може да постановява императивни актове, може да бъде ефективен защитник на правата на гражданите.

И тук стигаме до спора има ли омбудсманът изобщо някакви правомощия или не разполага ли омбудсманът със свръхправомощия. От това – омбудсманът е арменския поп, на който можеш да се ожалиш, но той с нищо не може да ти помо, до мнението – омбудсманът има толкова правомощия, че той на практика е контролен и може да направи всичко, което си поиска. Чували сме и двете становища и то включително от действащи депутати. Тук трябва съвсем честно да отбележа няколко важни момента.

Първо – омбудсманът има своите административни правомощия, не е без правомощия. Омбудсманът може да поиска по всеки един конкретен казус, извършвайки проверка, информация от държавните и местните органи и по закон те са длъжни да му я предоставят. В случаите, в които не я предоставят, има една особена административна процедура, според която омбудсманът може да накаже административно, да глоби, органът, който му е отказал информация. Слава Богу, до тази процедура не се е стигало.

Омбудсманът има своето значение и своята възможност да е ефективна институция, не заради тези административни правомощия. Както казах и в началото, омбудсманът не е орган на власт, омбудсманът е институция на авторитета и влиянието, което от своя страна има три важни условия, за да може тази институция на влиянието да си върши работата.

Първото е свързано, може да звучи нескромно, но то се отнасяше със същата сила за двамата мои предшественици – Константин Пенчев и Гиньо

Ганев. Омбудсманът трябва да бъде фигура, която трябва да има публична разпознаваемост и по възможност своя публичен авторитет. Така че в момента, в който вдигне телефона на един министър, кмет или някаква друга институция, да не се налага да обяснява кой е, с какво се занимава и какъв е конкретният повод на неговото обаждане.

Например, миналата седмица това, че институцията е разпознаваема и има своя авторитет ми помогна с едно обаждане да убедя частният съдебен изпълнител във Варна и фирмата за бързи кредити, които събираха 3 300 лв. от една жена, която първоначално е взела 500 лв., с четири деца. Не знам дали сте гледали случая по bTV. Но едно обаждане на частния съдебен изпълнител с искане за информация какъв точно е случаят, след няколко часа ги накара да си оттеглят исканията по този казус. Или пък в случаите, в които някому е отказано неоснователно от някоя институция някое действие, е достатъчно едно телефонно обаждане, за да бъде поправена тази несправедливост.

Второто обаче, което е изключително важно, е свързано с това, че актовете на омбудсмана трябва да бъдат издържани и да имат своята желязна аргументация и обосновка, което означава, че по всеки един казус – аз и моят екип, наистина се налага да прочетем десетки страници, да се срещнем с множество хора и да ползваме различна експертиза.

Давам за пример – обсъждането и утвърждаването на бизнес плана на „ВиК Добрич“. Коства ми два дни, събота и неделя, да се опитвам да разгадая какви точно са основните постановки в този доклад, бизнес план на дружеството, който даже не беше публикуван на Интернет страницата, нито на ВиК Добрич, нито на КЕВР. След моето представяне на публичното обсъждане, в крайна сметка, екипът на КЕВР да се съгласи, че проблемите, които съм поставила и моите забележки, са абсолютно основателни. Става дума за това как се формира цената на водата в Добрич, но това е абсолютно важащо и за всички останали случаи за определяне пред КЕВР на новите цени на водата във всичките останали 28 ВиК-та. Става дума за това, че се ползват завишени инвестиционни планове. Става дума за това, че се намаляват очакваните приходи от продажба на вода, че социалната поносимост на цената на водата се смята произволно, така че да обоснове високи цени.

В крайна сметка КЕВР обслужва монополистите в ущърб на гражданите, но за да бъде разобличен не стигат просто голите приказки – вие от КЕВР работите за монополистите или се прегъвате пред силните на деня, просто са необходими аргументи. В резултат на подобна аргументирана позиция в края на миналата година КЕВР свали цената на водата в няколко областни града, просто, защото ѝ показвахме, че неправилно е изчислила инфлацията за съответните периоди.

И третото, което е важно, е взаимодействието на омбудсмана с гражданското общество, с различни неправителствени организации, на

практика за целите на годишните доклади, които подготвяме, ние работим с над 200 неправителствени организации по различни теми, партнираме си с експертиза, с подкрепа, със съвместно организиране на форуми.

Тук е и следващата постановка – авторството, на която е покойният Гиньо Ганев, който казваше, че „омбудсманът трябва да бъде говорител на справедливото обществено мнение“. Подчертавам, тук пресцентърът на институцията твърди, че това е клише, но аз твърдя, че това наистина е дефиниция, която има своя изключително важен смисъл.

Защо на справедливото обществено мнение? Защото омбудсманът не може да подкрепя всяко мнение и настроение, което битува сред българските граждани, включително в случаи, в които най-гръмогласното и доминиращо обществено мнение накърнява права и накърнява принципа на справедливостта. Омбудсманът не може да застане на страната на това мнение и давам за пример Истанбулската конвенция. Да, не е популярно, не носи точки, не носи рейтинг, да застанеш с лицето си и да кажеш след абсурдния дебат, който се разви в обществото, да кажеш, че това е Конвенция, която създава една надеждна правна рамка за защита на жените и децата от насилие, домашното насилие, насилието, основано на пол и да отстояваш докрай тази позиция. Това, може би, носи минуси в рейтинга, с оглед сегашната ситуация, но печели уважението на хората, които отстояват каузи. Мисля, че това е изключително важно – да стоиш зад една кауза, която си отстоявал, дори тогава, когато не ти носи дивиденди, защото смяташ, че е правилна, защото смяташ, че защитава права. Всъщност, защитата на права, както се оказва, не е лесна работа.

Няколко думи, които ще онагледя с примери за инструментите, които използва омбудсманът. Освен индивидуалното застъпничество по конкретни случаи, приемната ни ежедневно е пълна с хора, които имат своите проблеми. Всеки един трябва, освен да бъде изслушан, но и да получи съответната защита със застъпничество пред институции за решаване на неговия проблем и за защита на неговите права. Но също така омбудсманът може да се самосезира, което ние правим на практика ежедневно, когато се сблъскваме с някаква несправедливост. Омбудсманът може да въздейства върху нормативната среда. Някой се пошегува, че работим с капацитета на малка парламентарна група, аз казвам, че даже не на толкова малка. Омбудсманът има възможността проактивно да се намесва при социални конфликти и във всички случаи, в които има лоши административни практики или в които се натъкваме на предпоставки на корупция.

Например, такава беше каузата, която развихме през миналата година, включително и с опит да накараме парламента да се съобрази с нашето мнение, срещу съществуването на т. нар „екотакси“, които без всякакви насрещни ангажименти отиват в джобовете на една или две фирми, което струва 60 млн.

лв. годишно на българските граждани, тъй като това са пари, които плащат гражданите и които са чист приход, без ангажменти на две фирми. Но, така или иначе, не срещнахме разбиране в Народното събрание и този казус предстои отново да бъде повдигнат при следваща възможност.

Става дума за Закона за управление на отпадъците и за тези такси, които всеки плаща при първоначална регистрация на автомобил, които сигурно и вие си мислите, че се плащат на държавата, но факт – те се плащат на частни фирми, срещу които те не правят нищо, тъй като, когато, автомобилът се дерегистрира и се предава за рециклиране, всъщност фирмата, която взема автомобила плаща на собственика, не се налага той да плаща 250 лв. Т.е. това си е една чиста далавера, която разобличихме, която показахме, дадох пресконференция, но... Парламентът, даже не пожела да промени закона, а и остави забраната да се дава информация, за това какво се случва с паричните потоци, с които боравят тези фирми. Тъй като, видите ли, това било търговска тайна между двете фирми, които прибират парите и гражданите, които си мислят, че си плащат „екотакса“ за чист въздух, за чиста вода, чиста околна среда.

Друга форма, с която разполагаме за действие, е годишният доклад на омбудсмана. През тази година, поради липса на законопроекти, законодателна програма в началото на работата на този парламент, може би за първи път народните представители имаха възможността да чуят в пленарна зала отчета на омбудсмана – годишният доклад. Но за съжаление, тъй като, той наистина е доста обемист, от 350 стр., освен да покажем колко много сме свършили и колко сме ефективни в интерес на гражданите, в този доклад, тъй като той е разделен по различни теми, има конкретни препоръки какво да бъде променено в законодателството, в подзаконовата нормативна база, но обикновено до тези текстове и препоръки трудно се стига.

Има и няколко специални доклада, които сме внесли в парламента, на които така и не им е дошло времето да бъдат разгледани. По-миналата година – специален доклад по проблемите на „Топлофикация“, специален доклад за проблемите на непридружените деца-бежанци, за състоянието на детските интернати, които само биха били от полза на съответните парламентарни комисии, ако бъдат разгледани.

Важно правомощие е въздействието на омбудсмана върху нормативната среда. Тук отново има един Хамлетовски въпрос – има ли омбудсманът законодателна инициатива, или няма такава? Да, Законът и Правилникът на омбудсмана дават възможност за т.нар. „косвена законодателна инициатива“. Т.е. в случаите, в които забележа, че има нарушение или застрашаване на правата на гражданите, да отправя препоръки за промяна в законодателството. Като за мен удобният начин и за народното представителство е тези препоръки да бъдат оформени във вид на конкретни законопроекти с цел облекчаване

работата на депутатите, спестяване на време, което правя с удоволствие, защото така пътят за решаване на един проблем, който касае хората, изглежда по-кратък. Така успяхме да финализираме няколко важни кампании.

Първата – срещу арбитражните съдилища. Знаете, че имаше частна паралелна съдебна система, която съдеше гражданите, по няколко стотин души граждани дневно. Най-големият частен арбитражен съд в гр. София имаше над 100 000 дела годишно, без всякакви правила, в полза 100%-во на колекторските фирми и на монополистите. Слава Богу, това беше приключено в началото на 2016 г.

През 2017 г. се случи друга важна законодателна промяна – за ограничаване правата на частните съдебни изпълнители, която също беше важна стъпка. Бяха намалени юрисконсултските възнаграждения, което беше важна кауза срещу „Топлофикация София“ основно, тъй като те прибираха по 10-15 млн. лв. от столичани във вид на юрисконсултски възнаграждения.

Това са законите, които внесох срещу „модерното робство“ и които също бяха финализирани. Много се надявам, че през тази година приоритетите, които съм начертала, за ограничаване на свръхправомощията на банките и Закона за частния фалит също ще бъдат добре посрещнати от народните представители.

Вторият начин, чрез който омбудсманът въздейства върху законодателството, са конституционните жалби, възможността да бъде сезиран Конституционният съд. Имаше огромно притеснение, че се ползвам с това правомощие с повод и без повод – правя го само, когато е важно и когато става дума за базови права на българските граждани. И в този контекст, с болка мога да отбележа вчерашната загуба, която имам пред Конституционния съд. Конституционните съдии с 6:4:2 не можах да вземат решение по един казус, който изглежда безспорен. Това е чл. 245 в Кодекса на труда, който дава право на работодателите да плащат до 60% от трудовото възнаграждение на работниците. Работникът има право да си търси останалите пари, но някога, някак, по съдебен път или по др. начин. Т. е., представете си, всеки един от Вас, да работи на 60% възнаграждение и всеки месец или на всеки два, три месеца да трябва пуска искова молба в съда, за да му плати работодателят останалата част от трудовото възнаграждение. При това, абсолютно некоректно се коментира, че става дума за случаи, при които работодателят е във финансови затруднения. Няма такова нещо, текстът е чист, т.е. решавам аз и си плащам на служителите 60% от възнагражденията и така – една година, две години, три години, пет години, може винаги. Този текст е изключително несправедлив. Всъщност, той е променян в годините. Удобно е паднало изискването това да се случва само временно, само по отношение на ситуации, при които фирмата има финансови проблеми. Но в момента Конституционният съд, представете си, реши, че този текст е коректен и не противоречи на чл. 48,

ал. 5 от Конституцията, който гарантирайки правото на труд казва, че работникът има право на възнаграждение, което е съответно на свършената работа. Не на 60% от това възнаграждение.

Да минем само по слайдовете на презентацията, да Ви покажа и на Вас, колко много работа съм свършила. Аз мисля, че това се вижда и не се налага. Аз мисля, че все пак числата са необходима част от представянето на всяка една дейност и тук с пресцентъра съвсем услужливо, за целите на днешната презентация, е извадил няколко числа, които илюстрират работата ми от 20 октомври 2015 г., когато встъпих в длъжност, това са 2 г. и 3 м.

68 790 души са потърсили помощ от омбудсмана. Подадените жалби до институцията са 25 675, приключените жалби са 23 290. Това е важно число – ние не само получаваме жалби, а и отговаряме, приключваме работата по тях. Посетили сме над 100 населени места, в 53 от тях сме имали обявени приемни. 38 кръгли маси по важни теми за българските граждани. Само 14 законопроекта за цялото това време. Тук може да има някаква грешка на пресцентъра, мисля че са повече. 6 сезирания на Конституционния съд, от които, мисля че, резултатът е тежко в полза на КС срещу омбудсмана. Мисля, че сме 4:2. 10 национални кампании.

Тези стълбчета в графиката показват динамиката в работата на институцията. 2015 г. е първата година, в която встъпих в длъжност и всъщност моят принос за работата на институцията е през месеците – октомври, ноември и декември. Но въпреки това, сравнено с тази година през 2016 г. 2 пъти се увеличиха жалбите на хората, които се обърнаха за помощ към институцията, т.е. двойно увеличихме работата, а сега тъй като се състезаваме със самите себе си 2017 г. спрямо 2016 г. процентът на повишаване на нашата работа е 20%, което означава, че явно сме работили на пълни обороти през 2016-та.

Според мен, това е израз на доверие, просто институцията излезе от анонимност и надеждите на хората са в това, че ние наистина ще можем да помогнем. Аз много се борих с експертите с повече стаж в институцията, отговори на жалби от сорта – ние нямаме правомощия, това не е наша работа, да няма. Така че даже и в случаите, в които ние нямаме правомощия, защото например, по отношение на съдебната система – нямаме никакви правомощия. Единственото, което мога да направя, е да помоля учтиво съда, или не толкова учтиво, да се произнесе в разумен срок, но във всяка една ситуация, даже жалбата да не е допустима, се опитваме да дадем съвети на гражданина – какво да направи, към кого да се обърне, кой може да му съдейства – един вид безплатна правна помощ. Пък често, особено, когато аз съм в приемната, употребявам доста усилия да убедя някой гражданин, просто да забрави за проблема и да продължи напред. Защото има казуси, които просто не могат да бъдат решени и тормозът и усилията не си струват. Просто по-добре да ги хвърлиш настрана и да продължиш напред.

Статистиката на жалбите – тук числата са от 2016 г., защото по закон трябва да внесе моя доклад в НС до края на м. март, поради тази причина ние още не сме извадили цялата статистика за 2017 г., но като съотношение и като теми тя не се е променила особено.

Най-много са жалбите за защита правата на потребителите срещу монополните дружества, което не е изненадващо. Те са обикновено 30 и над 30% от всички жалби. Това са жалбите срещу топлофикациите, срещу ВиК дружествата, сметосъбирането, таксите битови отпадъци, данъчните оценки на имоти, таксите срещу електроснабдителните дружества и срещу мобилните оператори.

Друга важна част от работата на институцията са правата на хората с увреждания. Всъщност, уязвимите групи имат много по-голяма нужда от защита от мнозинството български граждани, така че акцентът обикновено ни е върху малцинствата и върху тези, които са най-уязвими, защото те имат най-голяма нужда от подкрепа.

Работим от миналата година върху Закона за личната помощ, който би следвало да уреди т. нар. „асистентски услуги“, а също така и по всеки един казус, който се появи конкретно на човек с увреждане или като цяло на хората от тази категория.

Социалните права са друга тема. Всъщност, тази тема, откакто съм омбудсман, от трето или четвърто място, излезе на второ място. Социалните права по брой жалби са след правата на потребители. Това не е изненадващо. Само през миналата година жалбите срещу некоректни работодатели, част от тях колективни, но реално те се отнасяха за около 4 000 - 5 000 души, са за неплатени заплати.

Тук използвам случая, тъй като виждам, че има народни представители, да Ви помоля, последните корекции по Закона за гарантиране на вземанията на работници от фалиращи предприятия, тъй като социалната комисия така и не пожела да ме чуе докрай. Знам, че може да се разсърдите, тук има хора от социалната комисия, но последното заседание се проведе в мое отсъствие, моля, последните предложения, които окончателно ще въдворят справедливост за хората, които не са си получили заплатите, са внесени през Закона за платежните инструменти.

После, ако има въпроси, за да не отегчавам всички, ще обясня за какво става дума. Част от хората, които през последните три години, които имат неплатени заплати, няма да могат да ги получат, ако не бъде направена тази корекция и затова просто ще моля за подкрепа.

Правото на образование – също изключително важна тема. Аз подкрепих приоритета на това парламентарно мнозинство и на това управление по темата,

че образованието е основен приоритет. Но тук са и най-големите загубени битки. Например, една от битките за спасяване на седем детски градини в Община Исперих, където положих максимални усилия, чрез всички политически сили, чрез кметовете, чрез областния управител, чрез министъра на образованието, чрез шефовете на парламентарни групи, но в крайна сметка, каквото реши кметът това направи – закри детските градини. Става дума за деца, чиито майчин език не е българския и за които посещението на детска градина е най-важното, за да не отпаднат от училище. Една от детските градини имаше 14 деца, което за детска градина в малко населено място е достатъчен брой, особено след последните промени в закона, според който се създават т. нар. защитени детски градини, които трябва да бъдат допълнително подкрепяни, независимо от бройката деца, които могат да варират от най-малко 8, най-малко 6. Просто кметът воюваше срещу хората от тези населени места, защото не го бяха подкрепили при последните избори. Казвам го сериозно и отговорно.

Там спасихме едно училище в с. Тодорово – министърът на образованието си отмени заповедта, но решението за детските градини е в ръцете на общинския съвет, не можах да накарам кмета да внесе докладна, с която да върне ситуацията. Има и друга версия, че там има едни терени, които са собственост на детските градини, които са апетитни в регион, в който се развива земеделието.

Правото на здравеопазване е също тема, с която се занимаваме. Няма да обяснявам по отделните теми, ако някой се интересува от нещо конкретно, просто маркирам направленията на нашата работа.

Право на здравословна и благоприятна околна среда – това са всички протестни референдуми, в които участвахме в Генерал Тошево, с. Ъглен, Трън, паркът „Бедечка“ в Стара Загора, Пловдив, София, кв. „Витоша“, активна позиция по темата.

Правото на собственост – също има изключително много жалби, срещу презастрояване на градове, срещу други нарушения на общинските администрации. Правото на добро управление и добра администрация, на справедлив съдебен процес и защита в изпълнителното производство и едно друго важно правомощие на омбудсмана – действаме като Национален превантивен механизъм. Ние сме институцията, която отговаря за лишените от свобода – не само затворниците, но и всички граждани, които са в институции, които не могат да напускат доброволно. Това са следствените арести, арестите на МВР, психиатриите, бежанските центрове, мигрантските, домовете за възрастни хора, детските интернати.

Правата на децата съм оставила за последно, не защото темата не е важна. Напротив, още първата година от моята работа изведох правата на децата в мой основен приоритет, тъй като споделям разбирането, че

инвестициите в децата в тяхното образование, здравеопазване и нормално развитие, е най-важно за българската нация, както и подкрепа на техните семейства.

Тъй като, в институцията се натъкнах на парадокса, че макар омбудсманът да отговаря за правата на децата, към момента на встъпването ми в длъжност, имаше подадени само две жалби от деца. Това ме накара да осмисля, да осъзная, че институцията е абсолютно неразпознаваема сред децата и сред родителите, като такава, която се застъпва и защитава правата на децата, затова е една от кампаниите.

Тук трябва да има един последен слайд, в който сме описали нашите кампании за две години. Те са около 10 или повече от 10, но тази ми е особено на сърце, на всички нас, която е посветена на популяризиране на институцията като защитник на правата на децата.

С намерение съм да приключа презентацията с един клип, който направихме с известни лица, с които се опитваме да обясним на разбираем език на децата, чрез личности, които са имали трудно детство, които са много разпознаваеми, за това, че институцията на омбудсмана е тази, която ще подкрепи децата и техните родители в трудна ситуация.

Мисля, че ще бъде един приятен завършек.